

KLEINE VERSCEIDENHEDEN

HELICH GHELT. — Bijdrage betaald door de vissers van Oostende tot onderhoud van de kerk en de armendis van hun parochie; soms ook *helich deel* genoemd. Dit soort cijns, verbonden aan het « haringseizoen » werd betaald door de *stierman* en bedroeg 3 schellingen paris is op elke pond groten van de opbrengst van de vangst in de haringtijd. In moderne cijfers uitgedrukt: een taks van 1,25 procent op de handelswaarde van hun vangst. De kerkrekening van Oostende heeft in 1543 een ontvangpost die daarover zeer duidelijk is: « Ander ontfanc van helich ghelde, twelcke es drie scellingen paris is van elc pondt groote dat de stierlieden ende huerlieden medereeders jaerlicx hebben ende winnen binder haeryncteelt boven alle costen... » Meer dan honderd jaar vroeger was over dit *helich ghelt* een betwisting ontstaan die in de stadsrekening van 1436 een vermelding heeft gevonden: « Item den 20. dach in november [1436] zo waren ontboden alle de notable vander stede up der steden huus, omme met hemlieden raed ende advis te hebbene up thelich ghelt dat de stiermannen jaerlicx der kerke ghev n, jeghen twelcke enneghe doe opposeirde, ende ter selver tijd was verteert [in de herberg] te Pieter Pendels, 6 lb. par. » (Stadsarchief Oostende; zie E. Vlietinck, *Het oude Oostende* 134). — Ook Duinkerke kende zo'n haringtiende: de vissers schonken aan de kerk de opbrengst van een der netten van elk schip dat ter haringvangst was uitgevaren. De Bijdrage heette er *het helich net* (le filet saint) en was belangrijk genoeg om zelfs hun uitgebrande Sint-Elooiskerk te herstellen. Dit gebruik heeft standgehouden tot in 1651. (V. Derode, *Hist. de Dunkerque* 154; Rijsel 1852) en vgl. Biekorf 1890, 284, waar ook de *kerckeplacken* van Blankenberge worden vermeld anno 1579 als een bijdrage die de vissers « de kercke zyn gheldende van elcken voorhoop vis ».

HUERCNAPEN. — Visser die in dienst van de stuurman (of reder) tegen een huurloon de haringvaart meemaakt. De Oostendse stuurman die « knapen » van elders huurde, betaalde een recht van 12 sc. par. per *huernape* ten voordele van de parochiekerk van Oostende. De kerkrekening van 1543 noteert de « ontfanc van vreemde huerknepen die hier binder stede [van Oostende] in de haryncteelt 1553 laestleden ter huere ghevaren hebben, daervooren elc stierman met wien de huerknepen vaeren, betalen moeten voor elcke huerknape 12 sc. ende also hier ontfaan tnaevolghende... » (E. Vlietinck, *Het oude Oostende* 134). Reeds in 1448 regelt de stadstresorier van Oostende de betwistingen van « diversche vremde huerknepen jeghen haren stiermannen ende anders » en brengt daarvoor 4 lb. 18 sc. in rekening. (Stadsrek. 1448). — Onder de huurknepen waren er ook « halve huurknepen, die namelijk vaarden « een deel ter huere » en « een deel met de netten ». Een soort van halve vennoten. De grote « ommestellinghe » van 1559 trof ook de huurknepen die een schelling ter voorreis (korfreis) en twee schellingen ter teelt moesten betalen; de oorkonde van 1559 (RA Brussel, reg. 27799, f 11) bepaalt echter uitdrukkelijk dat « indien eeneghe huerknepen een deel ter huere voeren ende een deel met netten, en zullen niet voordere betaelen dan ten advenante van de huere ». (Vlietinck, *Oude Oostende* 96). Als (gedeeltelijke) vennoten betaalden de huerknepen dan mede in de ommestellinghe (voor onderhoud van de dijkwerken) samen met de stuurman.

LYCKBROOT. — Begravenisbrood, brood dat bij een rijkere begravenis werd toegekend aan de priesters en kerkbedienden. In het kerktarief voor de parochie Assenede, in 1615 goedgekeurd door de bisschop van

Gent, gaat lyckbroot samen met « den derden dienst van de kerckelycken mette groote clocke »: zo het lijk bovendien wordt « ghehaelt met processie » moet dan worden gegeven « den priesters, coster ende coralen lyckbroot naer costuyme, mette luyers ». (De Potter, Gesch. Assenede 159). De hoogste dienst met begrafenis in het hoogkoor voorziet eveneens dat « de priester, coster ende coralen deylen lyckbroot ». — Het lyckbroot was kwalitatief onderscheiden (betere soort) van het brood dat op dezelfde lijkdienst werd uitgedeeld aan de armen van de parochie (disbrood). Het tarief van 1615 is een revisie van traditionele uitvaartgebruiken die meestal tot 1500 (en vroeger) opklimmen. — Het lyckbroot was ook in Brabant bekend. In het Esbatement van de Schuyfman, geschreven door een rederijker van Tienen in 1504 (ed. F.A. Stoett, Drie kluchten uit de 16e eeuw, Zutphen 1932) zegt een van de personages: « Men moetse gaen kisten... men moet oock lyckbroot backen ». Vgl. MnlW IV 623. In Breda bleven lange tijd *lijkkoecken* in gebruik. Een vorm van lijkbrood waren de *vollaerden* die op uitvaarten te Oudenaarde (1558) en te Kortrijk (1582) werden uitgedeeld. (Biekorf 1962, 24).

KERCKELYCKEN. — Lijken die binnen de kerk begraven worden. In tegenstelling met lijken die buiten het kerkgebouw, op het kerkhof worden begraven. Op 6 april 1615 geeft de bisschop van Gent zijn goedkeuring aan een tarief voor de begravingen in de gemeente Assenede. (De Potter, Gesch. Assenede 157-161; dokument bewaard in het lokale kerkarchief). Een eerste kapittel handelt over de « uitvaerden van de lycken op tkerchhof ». Het tweede kapittel betreft de « diensten van de kerckelycken ». Onderscheid wordt gemaakt tussen « den eersten dienst van de kerckelycken in de neerkercke » en de dienst « aengaende de lycken in den hooghen choore ». Een bijzonder tarief regelt de dienst betreffende « de kerckelycken van de overleden kinderen ».

LYENDE LATEN. — Alias: lidende laten. Bekennende laten, d.i. cijnsplichtige landbouwers (« lieden die dlant houdende sin ») en die hun plicht *lyen*, *liden*, d.i. bekennen. Anders gezegd: lieden die in een bepaalde rente land hebben en medebetalen, en het door hen verschuldigde aandeel wezenlijk erkennen. In 1404 wordt voor schepenen van het Brugse Vrije een betwisting bijgelegd tussen Jan Lombaert, meester van het St.-Janshospitaal in Brugge, en Boudin f. Pieters Clercx inzake het « hooftmanscap » van een « rente van 10 sc. par. ende eenen capoene sjaers ». Clercx aanvaardt « in hoofden te ghane » voor die rente, meester Lombaert van zijn kant zal aan Clercx « delivereerren licghende land, lyende laten ende zuver van allen achterstellen ». (RAB Fonds St. Janshospitaal; charters, voorl. blauw nr. 27175: 27 juni 1404). In 1472 wordt voor dezelfde schepenbank van het Brugse Vrije het geschil beslecht hangende tussen Jan Sijs, ontvanger van de Observanten (« den nieuwen Cloostere buten Brugghe » bij de Ezelpoort) en Clais f. Juffroots van den Coutere, kerkmeester van Sinte Katheline West (bij Oostende). Deze laatste had geweigerd « in hoofde te ghane van tiene schellingen groten arveliker renten tsjaers ». Het besluit van de brief van overeenkomst luidt: « Den welken dinghedach omme commen zijnde, de voornomde verweerere [kerkmeester Clais] ghijnc in hoofde, by moedswilte, vander voornomder rente, behouden (op voorwaarde) dat hem de vorseide heesschere [ontvanger Sijs] bewisen zoude ligghende landt ende lidende laten vander zelve rente ende die zuveren van allen achterstellen ». (RAB. Fonds Observanten; charters, voorl. blauw nr. 3477: 3 okt. 1472). — Vgl. *lider*, *lyder* met bet. schuldenaar (bekenner) bij Stallaert II 168.

A.V.